فقه و زندگی ۱۵

محمد زراعتی

احکام قنادی و شیرینی پزی

بسم الله الرحمن الرحیم

احکام و آداب قنادی و شیرینی پزی

نویسنده:

محمد زراعتی

ناشر چاپی:

نورالسجاد

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

احکام و آداب قنادی و شیرینی پزی

مشخصات کتاب

سرشناسه : زراعتی، محمد

عنوان و نام پدیدآور : احکام و آداب قنادی و شیرینی پزی/ محمد زراعتی؛ زیرنظر محمدحسین فلاح زاده؛ به سفارش ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر.

مشخصات نشر : قم : نورالسجاد، ۱۳۸۵.

مشخصات ظاهری : [۸۴]ص.: نمونه؛۱۱×۱۸س م.

فروست : فقه و زندگی؛ ۱۵.

شابک : ۵۰۰۰ریال ۹۶۴-۷۱۶۳-۶۸-۱:

وضعیت فهرست نویسی : فاپا

يادداشت : کتابنامه:ص.۸۲.

موضوع : شیرینی پزی (فقه).

موضوع : شیرینی پزی -- قوانین و مقررات -- ایران.

شناسه افزوده : فلاح زاده، محمدحسین ، ۱۳۳۹ -

رده بندی کنگره : BP۱۹۴/۱/ز۴الف۳ ۱۳۸۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۷۴

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۵-۱۰۸۵۷

به سفارش استاد امر به معروف و نهی از منکر پژوهشکده امربه معروف و نهی از منکر

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

فصل چهارم: نگه داری، عرضه و فروش

فصل پنجم: قنادی و مقررات صنفی

سخن ناشر

از نظر اسلام، همان گونه که دین راهنمای اندیشه، اخلاق و عبادت است، راهنمای انتخاب شغل و بایدها و نبایدها در قلمرو تولید، توزیع،مصرف،مدیریت و اقتصاد نیز هست. شناخت صنایع و مشاغل حلال و حرام ضرورت زندگی اسلامی است. مشاغل مختلف، صدها حکم واجب و مستحب و شرایط حقوقی و اخلاقی دارد که دانستن آن در سلامت روابط اجتماعی و تکامل اخلاقی و معنوی انسان اثر می گذارد. همچنین صدها حرام و مکروه دارد که انجام آن فضای زندگی جمعی و اسلامی را آلوده می سازد و ابهام آن دلهره و تردید می آفریند.

آشنایی با احکام ویژه هر صنف برای دست اندرکاران آن ضرورت حتمی و برای مراجعان به آن مشاغل نیاز قطعی و برای اهل مطالعه دانش اجتماعی و دینی مفید است.

طرح پژوهشی «فقه و زندگی» که با سفارش «ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر» و همت «پژوهشکده

باقرالعلوم علیه السلام » و نظارت علمی حجه الاسلام محمد حسین فلاح زاده شکل گرفته، پاسخی است به نیازهای بشر در همه عرصه های زندگی، مجموعه حاضر نقطه پیوند «فقه» و «زندگی» است؛ که چگونگی تامین معیشت حلال را به مسلمانان و صاحبان مشاغل گوناگون می آموزد و فقه را از تئوری به عمل نزدیک می سازد.

اکنون به خاطر انتشار شماره دیگری از این مجموعه، خدای بزرگ را شکر کرده و امیدواریم که برای تکمیل این مجموعه همچنان از حمایتهای فکری و مالی ستاد احیاء امر به معروف و نهی از منکر بهره مند گردیم. به امید آن که بتوانیم گامی هر چند کوچک در راستای ترویج احکام متعالی اسلام برداریم.

خواهشمند است نقد و نظر تجربی و علمی خود را جهت تکمیل این مجموعه با ما در میان بگذارید. تلفن ۷۷۷۵۸۰۵-۰۲۵۱

انه ولی قدیر

انتشارات نورالسجاد

پیشگفتار

انسان موجودی اجتماعی است و باید در جمع دیگران نیازهای مختلف خود را برآورده کند. دین اسلام جامعه انسانی را چون پیکری می داند که از اعضای مختلفی تشکیل شده است و مردم اعضای آنند و هر یک از آنان به نوبه خود وظیفه ای بر عهده دارند و بدون شک نشاط و سلامت این پیکر در گرو همکاری همه اعضاء و پایبندی هر یک نسبت به وظایف اجتماعی خود است.

در میان کارهای اجتماعی، مشاغلی که مستقیماً با زندگی روزمره مردم ارتباط دارند، به ویژه آنها که در سلامتی یا بیماری افراد جامعه مؤثرند، از اهمیت بالایی برخوردارند.

از جمله آنها شغل قنادی، خشکه پزی و کارهایی از این قبیل است، زیرا بخشی

ص: ۱۰

از مواد خوراکی مردم به دست افرادی که در این صـنف هستند تهیه، تولید و عرضه می شود و دانستن احکام شرعی مربوط به این شـغل اهمیت ویژه ای دارد. از این رو این نوشـتار از مجموعه کتاب های «فقه و زنـدگی» احکام شـرعی مورد نیاز قنادان و خشکه پزان و افرادی که به نوعی با این صنف ارتباط دارند را در بردارد.

به امید آنکه در سایه عمل به احکام الهی روز به روز به ساحل سعادت نزدیکتر شویم.

انشاءاللّه

محمد زراعتی

ص: ۱۱

فصل اوّل: شیرینی در آیات و روایات

اشاره

ص: ۱۲

شیرینی در آیینه قرآن و روایات

شیرینی و استفاده از آن سابقه دیرینه دارد که می توان آن را هماهنگ با سابقه زندگی بشر دانست، چرا که شیرینی های طبیعی همچون خرما و عسل از آغاز مورد توجه و استفاده انسان بوده و به اهمیت و خاصیت آنها پی برده است.

دانشمندان علوم پزشکی و تغذیه نیز از دیر باز درباره خواص شیرینی ها سخن ها گفته و کتاب ها نوشته اند.

دین اسلام، که راهنمای سعادت دنیا و آخرت انسان ها است، در بخشی از تعالیم خود مواد خوراکی و نوع تغذیه انسان را مورد توجه قرار داده و مطالب سودمندی ارائه کرده است؛ تا آنجا که حتی بخشی از کتاب های فقهی به آن اختصاص یافته و تحت عنوان

«اطعمه و اشربه؛ خوراکی ها و نوشیدنی ها» مطالب زیاد و دستورهای مفیدی بیان شده است. تمام آنها از دو منبع فقهی یعنی قرآن و روایات گرفته شده است. از جمله خوراکی هایی که مورد توجه قرار گرفته، غذاهای شیرین است. در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وارد شده است که: «اَنَّ فی بَطْنِ المُؤمِنِ زاویهٌ لاـ یمْلَاءها الاّ الْحَلواء(۱) همانا در شکم مؤمن گوشه ای است که جز شیرینی آن را پر نمی کند.» در همین حدیث است که فرمود: «اِنَّ الْمُؤمِنَ حُلوٌ یحِبُّ الْحَلاوَهَ(۲)»؛ مؤمن شیرین است و شیرینی را دوست دارد.

امیرمؤمنان علی علیه السلام در مورد یکی از ویژگی های خاندان نبوت می فرماید: «اِنّا اهلَ البَیت نُحِبُّ الْحَلوءَ(۳)؛ ما اهل بیت شیرینی را دوست داریم».

ص: ۱۴

۱- بحارالانوار، ج ۶۵، ص ۱۳۳.

۲- همان، ج۶۳، ص۲۸۵، ح۲.

۳- المحاسن، ج ۱ / ۴۰۸؛بحارالانوار، ج۶۳، ص۲۸۵، ح۵.

شیرینی های مصنوعی و دست ساز بسیار مورد استفاده است و دستورهای دینی که در باره شیرینی و فواید آن وارد شده شامل آن هم می شود؛ ولی بعضـی از شـیرینی هـای طبیعی از قبیـل: عسـل، خرمـا، انگور و کشـمش که در برخی از آیات و روایات یادآوری شده و مردم را به استفاده از آنها تشویق فرموده اند، از خواص فراوانی برخوردار است و برخی ضررهای شیرینی های مصـنوعی را نیز نـدارد. از این رو شایسـته است، شـیرینی فروشـان در کنار انواع کیک ها و شـکلات ها و این گونه مواد را نیز عرضه کنند.

شیرینی های طبیعی

اشاره

برای پی بردن به اهمیت ویژه ای که اسـلام به شـیرینی هـای طـبیعی داده است و برخی از خـواص آنهـا، دو نمـونه آن را مورد بررسی قرار می دهیم.

عسل

عسل یکی از شیرینی های طبیعی و بسیار مفید است. اگرچه در قرآن واژه «عسل» نیامده است، اما

ص: ۱۵

آیه ای که درباره آن نازل شده گویای ارزش غذایی و

دارویی آن است: وَأَوْحَی رَبُّکَ إِلَی النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِی مِنَ الْجِبالِ بُیوتاً وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمّا یعْرِشُونَ ثُمَّ کُلِی مِنْ کُلِّ الثَّمَراتِ فَاسْلُکِی سُبُلَ رَبِّکِ ذُلُلًا یخْرُجُ مِنْ بُطُونِها شَرابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوانُهُ فِیهِ شِفاءٌ لِلنّاسِ إِنَّ فِی ذلِکَ لَآیةً لِقَوْمٍ یتَفَکَّرُونَ. پروردگار تو به زنبور عسل وحی (الهام غریزی) فرستاد که از کوه ها و درختان و در بستانهایی که مردم می سازند خانه هایی برگزین، سپس از تمام ثمرات تناول کن و راه هایی را که پروردگارت برای تو تعیین کرده به راحتی بپیما، از درون شکم آنها نوشیدنی خاصی خارج می شود به رنگ های مختلف که در آن شفای مردم است. در این امر نشانه روشنی است برای جمعیتی که اهل فکرند»(1)

این آیه ما را به تفکر درباره این ماده معجزه آسا دعوت می کند، که بدانیم چه راز و رمزی در آن نهفته است.

عسل، مربای طبیعی و دارویی است که تولید کننده آن اهل تقلب و تزویر نیست. این ماده از لطیف ترین ساخته های دست آفرینش است که در

۱- النحل / ۶۸ و ۶۹.

نتیجه کار خستگی ناپذیر زنبوران عسل که از گل های رنگارنگ تغذیه می کنند به دست می آید.

عسل، غذایی خارق العاده است؛ دارای همه گونه ویتامین و املاح معدنی، آنزیم ها و دیاستازهای گونه گون است که هر یک از آنها برای بدن انسان لازم و ضروری است.

عمده موادی که در این ماده طبیعی وجود دارد عبارت است از: پتاسیم، آهن، فسفر، ید، منیزیم، سرب، منگنز، آلومینیم، مس، سولفور، کرومبوم، لیتوم، روی، اسمیوم، تیتانیوم، سدیم، مواد آلی مانیت ها، صمغ، اسیدفورمیک، اسیدلاکتیک، اسیدمالیک، اسیداگزالیک، اسیدسیتریک، گلوکز، ویتامین های شش گانه E و K و D و C و B و A. در دنیا، غذا و شربتی نیست که پس از گذشت زمانی نگندد و طعم و بوی و مزه اش تغییر نکند و فاسد نشود، ولی عسل طبیعی دارای عنصر مخصوصی است به نام اسید فورمیک، که آن را از

هرگونه فساد کاملاً حفظ می کند. عامل مؤثر در تجدید قوای جوانی است و می تواند از پیری زودرس جلوگیری نماید و عمر طولانی تر به انسان ببخشد. فیثاغورث، فیلسوف و ریاضی دان یونان باستان که عمری دراز و هوش سرشار داشته، از شیر و عسل به عنوان غذای اصلی خود استفاده می کرده است! عسل، خاصیت ضد میکروبی دارد و می تواند شفا و درمان برای هر دردی به حساب آید(۱).

علی علیه السلام درباره اهمیت این شیرینی طبیعی و آثار درمانی آن می فرماید: «لَمْ یسْتَشْفِ مَرِیضٌ بِمِثْلِ شَرْبَهِ عَسَلٍ(۲) مریض با هیچ چیز مثل عسل شفا نمی یابد».

خرما

خرما یکی از شیرینی های طبیعی است که خواص زیادی دارد. امام صادق علیه السلام درباره غذا و شیرینی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می فرماید:

۱- در تهیه این فصل از کتاب «اسلام پزشک بی دارو» استفاده شده است.

۲- بحارالانوار، ج ۶۳، ص۲۹۲، ح۱۰؛ وسائل الشیعه، ج ۲۵، ص ۱۰۰.

«كانَ طَعاْمُ رسولِ اللّه صـلى الله عليه و آله الشَّعيرَ اِذا وَجِـدَهُ وَ حَلْواهُ التَّمرَ(۱)؛ غذای رسول خدا صـلی الله علیه و آله نان جوین بود؛ اگر پیـدا می شد، و شـیرینی ایشان خرما بود». درباره علی علیه السـلام نیز چنین نقل کرده اند: کَانَ یأکُلُ الْخُبْزَ بِالتَّمر(۲)؛ نان را با خرما می خوردند».

گاهی پیشوایان معصوم علیهم السـلام به خواص خوراکی ها از جمله خرما اشاره می کرده اند تا مردم نسبت به استفاده از آنها رغبت پیدا کنند. روزی مقداری خرما مقابلِ پیامبر اکرم صـلی الله علیه و آله وسـلمگذاردند آن حضـرت خواص بسـیار زیادی برای خرما بر شمرده که در اینجا به برخی از آنها اشاره می شود:

۱ - سبب تقویت ستون فقرات می شود.

۲ - قوای بینایی و شنوایی را تقویت می کند.

۳ - سبب هضم غذا می شود.

۴ - دردها را برطرف می کند.

۵ - دهان را خوشبو می کند.

ص: ۲۰

۱- مستدرك الوسائل، ج ۳، ص ۱۱۳.

۲- همان، ص ۱۰۷.

۶ - شیطان را از انسان دور می کند[1]

در عصر ظهور اسلام این سخنان برای مردم، به ویژه آنان که باور چندانی به خاندان وحی و رسالت نداشتند، پذیرفتنی نبود و وجود ذرّات مرموز و نادیدنی به نام «میکروب» - که شاید منظور از شیطان در این حدیث، میکروب باشد - جای انکار داشت، اما اینک با پیشرفت دانش پزشکی و تغذیه، به خوبی گفتار رسول اکرم

صلی الله علیه و آلهدرباره خواص خرما قابل اثبات است.

دلیل آنکه خرما از سرایت میکروب در بدن جلوگیری می کند آن است که خرما به دلیل داشتن کلسیم، که عامل اصلی استحکام استخوان ها است، و فسفر که مانع ضعف اعصاب و خستگی است باعث قوّت و سلامت بدن می شود و طبعا میکروب در بدن انسان سالم و قوی وارد نخواهد شد.

طبق آمارهای گرفته شده در مناطقی که بیشتر

۱- بحارالانوار، ج۶۳، ص۱۲۵، ح۲.

خرما استفاده می شود افراد مبتلا به سرطان کمتر است زیرا ثابت شده که کمبود منیزیم در بدن زمینه را برای ابتلا به بیماری سرطان فراهم می کند و خرما دارای مقدار فراوانی منیزیم است(۱).

به جز خرما، میوه های شیرین دیگری نیز وجود دارد که در آموزه های دینی خواص آنها یادآوری و بر استفاده از آنها تأکید شده است. همچنین در روایاتی از معصومین علیهم السلام در امور پزشکی وارد شده که برخی از آنها تحت عنوان «طبّ النبی صلی الله علیه و آله» یا «طبّ الصادق علیه السلام» جمع آوری و چاپ و منتشر شده است.

۱- بر گرفته از کتاب سبزی ها، میوه های شفابخش، ص ۱۸۵.

فصل دوم: قنّادی و احکام شرعی آن

اشاره

ص: ۲۳

قنادی و احکام شرعی

قنّادی، از مشاغلی است که به مناسبت های مختلف جای خود را در زندگی مردم باز کرده است.

امروزه، بخشی از خوراکی های مردم را انواع شیرینی، شکلات، بیسکویت، بستنی و موادی از این قبیل تشکیل می دهد و قسمتی از درآمد مردم برای تهیه این نوع خوراکیها هزینه می شود.

بدون شک، هر مسلمانی که در صنف یا شغلی به مردم خدمت می کند قبل از هر چیز به این می اندیشد که کارهای خود را بر اساس دستورات الهی و احکام شرعی تنظیم کند تا زحماتش هدر نرود و لقمه ای پاک و حلال برای خود و خانواده اش به دست آورد و اعمالش، تأمین کننده دنیا وآخرت او باشد.

کار قنادی از آن جهت که با خوراک و تغذیه مردم گره خورده است، آگاهی از احکام آن لازم است. تهیه مواد اولیه، پخت و پز، پاکی و نجاست و خرید و

فروش، هر یک در جای خود از اهمیت ویژه ای برخوردار است؛ که شایسته است دست اندرکاران این صنف احکام شرعی آن را فراگیرند.

برای شناخت اهمیت مطلب، کافی است بدانیم که بجز احکام عمومی؛ مانند مسائل نماز و روزه و... که موردنیاز تمام مؤمنان است و باید به مقدار نیاز با آنها آشنا باشند و بر اساس آنها عمل کنند، هر صنف از اصناف مختلف مردم به فراخور شغل و حرفه و فعالیت اجتماعی و اقتصادی خود دارای احکام ویژه ای است که آشنایی با آنها نیز امری ضروری است.

ضرورت این مسأله از کلام امیرمؤمنان علی علیه السلام خطاب به بازاریان کوفه روشن می شود که سه بار فرمود: «یا مَعْشَرَ التُّجار، اَلفِقْه ثُمَّ الْمَتْجَر؛(۱) ای گروهی که داد و ستد می کنید! اوّل فراگیری احکام، سپس کسب و تجارت».

۱- میزان الحکمه، ج ۱، ص ۵۲۰.

واضح است که مقصود حضرت از فقه یا احکام در این جمله، احکام عبادی هم چون نماز و روزه نیست؛ هر چند آنها نیز مهم و دانستنی و ضروری است، ولی آنها را در مسجد می فرمود نه در بازار. با توجه به مکان صدور این سخن و مخاطبان آن و کلمه «مَتْجَر»، که به معنی محل تجارت است، معلوم می شود مقصود آن حضرت، احکام صنفی و شغلی مربوط به کسب و کار است و تکرار این جمله نیز دلالت بر عنایت ویژه حضرت و اهمیت خاص آن است. قنادان و شیرینی پزان از این دستور مستثنی نیستند و آنان نیز باید مسائل شرعی و احکام دینی مربوط به کار خود را براساس مراحل مختلف آن از تهیه مواد اولیه تا عرضه شیرینی آشنا باشند.

تهیه مواد اولیه

اشاره

قنادان محترم و شیرینی فروشان گرامی به خوبی می دانند که حاصل زحماتشان و آنچه تولید یا عرضه می کنند کم و بیش بخشی از خوراکی های مردم را

تشکیل می دهد.

از نظر احکام دینی، خوراک انسان باید دارای چهار ویژگی باشد:

الف – حلال باشد؛

ب – پاک باشد؛

ج – ضرر نداشته باشد؛

د – مباح باشد.

الف – حلال باشد

شاید مهم ترین شرط مواد غذایی انسان از نظر اسلام حلال بودن آن است. مطابق احکام دینی، خوردن غذای حرام و خوراندن آن به دیگران جایز نیست، و این بدان معنا است که انسان نه تنها باید مواظب خوراک خودش باشد، بلکه نسبت به غذایی که به دیگران می دهد نیز مسئولیت دارد.

در آموزه های دینی سفارش بسیار زیادی بر دقّت در تهیه مال حلال و استفاده صحیح از آن و پرهیز از

درآمدهای نامشروع و غذاهای حرام شده

ص: ۲۸

است. یک قنّاد مسلمان، افزون بر آنکه در زندگی خود سعی خواهند کرد تا درآمدش حلال باشد، مواظبت خواهد کرد که مواد مورد استفاده در ساخت شیرینی هم حلال باشد و از عرضه شیرینی یا شکلات و بیسکویت حرام پرهیز خواهد کرد. بر این اساس، قنادان باید از موادی که در ذیل گفته می شود در تهیه شیرینی استفاده نکنند:

الف - روغن، کره، شیر، پودر یا مواد دیگری که از حیوان حرام گوشت گرفته شده.

ب - موادی که از مردار(۱) گرفته شده.

ج - چیزهای نجس، چون خوردن غذای نجس حرام است، و به خاطر اهمیت بسیار زیاد این موضوع در بخش بعدی به تفصیل به آن خواهیم پرداخت.

ب - پاک باشد

از جمله مسائلی که دین اسلام به آن اهمیت فوق العاده داده و مقررات ویژه ای برای آن دارد،

۱- مردار، حیوانی است که خودش مرده یا به غیر دستور اسلام آن را ذبح کرده باشند.

مسئله پاکی خوردنی ها و آشامیدنی ها است. مطابق احکام دینی، خوردن چیز نجس و خوراندن آن به دیگران حرام است.(۱) بنابراین، قنادان محترم باید نسبت به این نکته توجه داشته باشند، تا در تهیه شیرینی از موادی که خود به خود نجس است، یا بر اثر تماس با چیز نجس، نجس شده است استفاده نکنند و نیز در هنگام نگهداری یا عرضه شیرینی اگر متوجه نجس بودن آن شدند، آن را دور نگه داشته و از سرایت به بقیه و آلوده شدن سایر اجناس پرهیز شود.

این مسئله نه تنها در خود شیرینی، بلکه در ظرف پخت وپز و نگهداری و محیط عرضه آن نیز باید مراعات شود، که در فصل آینده به این موضوع نیز خواهیم پرداخت.

آنچه در این مبحث قابل طرح است، نجس شدن مواد یا ظروف به خون یا فضله برخی از حیوان ها و حشرات است، که لازم است احکام آن بیان شود:

۱- العروه الوثقی، ج۱، احکام النجاسات، م۳۲؛ توضیح المسائل مراجع، م۱۴۱.

۱ - خون انسان و حیوان هایی که خون جهنده دارند، مانند مرغ و گوسفند، نجس است(۱)

۲ - فضله حیوان های حرام گوشت که خون جهنده دارند، مثل موش، نجس است(۲).

۳ - چیزی که معلوم نیست از حیوان خون جهنده دار است یا غیر آن، مثلاً معلوم نیست فضله موش است یا سوسک، نجس نیست(۳).

۴ - فضله پرندگان حرام گوشت؛ مثل طوطی نجس است(۴).

۵ - گاهی ممکن است چیز پاکی بر اثر تماس با نجاست نجس شود، و این در صورتی است که یکی از آن دو (چیز پاک یا نجس) یا هر دو، مایع باشد یا اگر جامد است به قدری رطوبت داشته باشد که رطوبتِ

۱- العروه الوثقی، ج ۱، ص ۵۵.

۲- همان.

۳- العروه الوثقی، ج ۱، ص ۶۱، م ۱۴.

۴- توضیح المسائل امام خمینی قدس سره، م ۸۵. به فتوای برخی از مراجع تقلید،فضله پرندگانِ حرام گوشت هم پاک است.

یکی از آنها به دیگری برسد(۱).

۶ - در موارد زیر حکم به پاکی می شود:

الف - انسان نداند پاک و نجس به هم برخورد کرده است.

ب - نداند چیز پاک و نجس مرطوب بوده اند یا نه.

ج - نداند رطوبت یکی به دیگری سرایت کرده است یا نه(۲).

۷ - اگر انسان شک کند چیز پاک نجس شده یا نه، پاک است و جستجو و وارسی هم لازم نیست؛ هر چند بتواند نجس بودن یا پاک بودن آن را بفهمد(۳).

سؤال: آیا خورانیدن و فروختن چیز کم ضرر به دیگران جایز است؟

جواب: اگر ضرر معتنابهی داشته باشد جایز نیست.

۱- توضیح المسائل امام خمینی قدس سره، م ۱۰۹.

۲- همان، م ۱۲۶.

۳- همان، م ۱۲۳.

ج – ضررنداشته باشد.

حفظ جان و سلامتی در اسلام دارای اهمیت ویژه ای است، که گاهی براساس آن برخی از کارهای واجب ترک می شود یا وظیفه اوّلی به حکم ثانوی تبدیل می شود. در احکام فقهی، علاوه بر آنکه برای بهداشت شخصی و عمومی دستورالعمل های بسیاری وارد شده است، یک قانون کلی بسیار مهم و زیبا وجود دارد به نام «لاضرر» که از حدیث معروف «لاضرر و لاضرار»(۱) گرفته شده است، یعنی از نظر اسلام هیچ کس حق ندارد به خود یا به دیگری ضرر برساند، هر چند ضرر و زیان شعبه های مختلف دارد.

یکی از موارد مهم آن ضرر زدن به سلامتی جسم و روح است. یک نوع از ضرر رساندن، خوردن یا آشامیدن چیزی است که برای سلامتی ضرر دارد. این عمل از نظر احکام دینی ممنوع و حرام شمرده شده است.

ص: ۳۳

۱- کافی، ج۵، ص۲۹۸، ح۲.

واضح است که مقصود از ضرر، ضررهای جزئی و اندک که هرگز مورد اعتناء و توجه انسان های عاقل قرار نمی گیرد نیست، مثل زندگی در شهرهای بزرگ که دارای هوای آلوده است؛ بلکه ضررهای روشن و قابل توجه که در اصطلاح فقهی به «ضرر فاحش یا معتنابه» تعبیر می شود، ممنوع است و این نیز نسبت به افراد مختلف ممکن است متفاوت باشد، ولی ضررهای عمومی که شامل همه افراد باشد نیز وجود دارد، مانند استفاده از غذاهای مسموم یا فاسد، یا نوشیدنی های مُسکر و الکلها(1) بر این اساس، قنادان محترم باید توجه داشته باشند که کار آنها از این مرحله بالاتر است، چون اگر در تهیه شیرینی و شکلات و بیسکویت از مواد مضرّ استفاده کنند، به دیگران ضرر می رسانند، که نه تنها این کار به خودی خود حرام و ممنوع است، بلکه موجب ضمان نیز می شود، یعنی زیان وارد شده را باید جبران کنند، و

۱- نوشیدنیها و الکلهای مسکر، هر چند بسیار کم باشد و ضرر قابل توجهی نداشته باشد، حرام است.

چون از «حقوق مردم» است، اهمیتش بیشتر و عقوبتش سخت تر است.

با توجه به مطالب گفته شده، عقل و وجدان نیز حکم می کند که همیشه نسبت به افراد جامعه احساس تکلیف کرده و کسانی که به نوعی مورد اعتماد دیگران هستند و مردم بدون تحقیق، دست پخت آنان را مصرف می کنند، بیشتر رعایت کنند، تا مشکلاتی چون بیماری و بی اعتمادی در جامعه اسلامی پیش نیاید. از این رو قنادان محترم توجه داشته باشند که برای تهیه مواد اولیه، افزون بر شرایطی که پیش تر گفته شد، نکات ذیل را نیز رعایت کند:

الف - مواد اولیه، سالم، بلکه مرغوب باشد.

ب - تاریخ مصرف آنها نگذشته باشد.

ج - در تهیه آنها امور بهداشتی رعایت شده باشد.

ص: ۳۵

فصل سوم: پخت و پز

اشاره

ص: ۳۶

پخت و پز

مسلمان در هر کاری باید سعی کند وظیفه اش را به خوبی انجام دهد. پیامبراکرم صلی الله علیه و آله وسلممی فرماید: «اِنَّ اللّه تَعالی یحِبُّ اِذْا عَمَلَ اَحِدُکُم عَمَلاً اَنْ یتْقَنَه(۱)؛ همانا خداوند متعال دوست دارد وقتی یکی از شما کاری می کند آن را به شایستگی انجام دهد و محکم کاری کند».

پختن شیرینی از مهمترین مراحل کار قنادی است که باید کاملاً در آن دقت شود. چه بسا مراعات نکردن مسائل شرعی یا امور بهداشتی در این مرحله باعث شود تمام زحمات به هدر رود و ضرر مالی و جانی به دنبال داشته باشد.

از این جهت لازم است در این قسمت از کار خود نسبت به رعایت احکام شرعی و نکات بهداشتی دقت بیشتری داشته باشیم. احکامی که در تهیه شیرینی بیشتر با آنها مواجه می شویم احکام طهارت و نجاست است.

۱- میزان الحکمه: ج ۷، ص ۲۹.

درباره طهارت مواد اولیه و چگونگی نجس شدن آنها پیشتر مطالبی بیان شد، اما در این فصل آنچه مربوط به پخت و پز و تهیه شیرینی می شود و چگونگی تطهیر موادی که نجس شده بیان می شود:

۱ - روغن، که به صورت مایع باشد، یا مایع دیگری مثل شیر و آب شکر، اگر قطره ای نجاست، مثلاً خون در آن بیفتد یا چیز نجس با آن برخورد کند، مثلاً دست انسان یا همزن یا وسیله دیگری که نجس شده به آن برخورد کند، نجس می شود و قابل تطهیر نیست، مگر آنکه چیزی باشد که بتوان با آب مخلوط کرد به حدّی که به صورت آب مطلق درآید، ولی شرط است که آبی که حکم آب کر را دارد به آن متصل شود؛ مثلاً اگر ظرفی که پر از آب قند یا آب شکر است نجس شود زیر شیر آب گذاشته و آب بر آن باز کنند تا حدی که به آن شربت یا آب قند یا آب شکر گفته نشود، یعنی به صورت آب مطلق در آید

پاک می شود(۱)

۲ - اگر بخشی از روغن جامد یا خمیر شیرینی نجس شود و تا جایی که نجاست سرایت کرده برداشته شود، بقیه آن پاک و قابل استفاده است.(۲)

۳ - سؤال: اگر شربت یا شیره ای که برای پختن شیرینی آماده شده نجس شود، مثلاً؛ قطره ای خون در آن بیفتد، استفاده از آن چه حکمی دارد؟ آیا قابل پاک شدن هست یا خیر؟ جواب: خوردن آن حرام است، و قابل پاک شدن نیست، مگر آنها را در آب بریزند یا به آب شیر متصل کنند، و آن قدر آب در آنها داخل شود که مستهلك شوند (از صورت شربت و شیره در بیاید) به طوری که به آنها آب مطلق بگویند که در این صورت پاک و خوردن آنها بی اشکال است(۳).

۱- العروه الوثقی، ج۱، فصل فی المیاه، م۲؛ تحریرالوسیله، ج۱، فصل فی المیاه م۱۱.

۲- رساله مراجع، م۱۲۹.

۳- جامع المسائل، ج ۱، ص ۳۵، س ۵۳.

۴ – سؤال: در برخی از شیرینی ها از کشمش و خرما استفاده می شود. با توجه به اینکه کشمش و خرما در تنور به جوش در می آید، استفاده از چنین شیرینی هایی چه حکمی دارد؟ جواب: نجس نمی شود و خوردن آنها اشکال ندارد(۱).

سؤال: اگر داخل آردی که خمیر کرده ایم تا شیرینی درست کنیم چیز مشکوکی دیدیم و ندانیم فضله سوسک است یا موش، استفاده از آن چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض سؤال استفاده از آن مانعی ندارد(۲).

سؤال: اگر در خمیر فضله موشی دیده شود و ندانیم که بعد از خمیر شدن آرد در آن افتاده یا قبل از خمیر شدن، حکم آن چیست؟

۱– همان، ج ۲، ص ۸۱، سؤال ۸۲ و استفتائات امام خمینی قدس سره، ج ۲، ص ۵۱۰، سؤال ۱۸.

۲– استفتاء از حضرت آیت الله فاضل لنکرانی.

جواب: حکم افتادن بعد از خمیر شدن را دارد(۱).

سؤال: با توجه به اینکه در اکثر شیرینی ها از تخم مرغ استفاده می شود و گاهی لکه خون در بعضی از تخم مرغ ها دیده می شود لطفا بفرمایید حکم استفاده از آن چیست؟

جواب: استفاده از آن اشکالی ندارد گرچه بهتر است استفاده نکنند(۲).

سؤال: اگر خمیر شیرینی نجس شده باشد، آیا با پختن و حرارت دادن پاک می شود؟

جواب: خیر(۳).

قالب (شکل) و اسم شیرینی

سؤال: جدیدا رسم شده شیرینی هایی به شکل مجسمه انسان یا حیوان برای استفاده در مجالس جشن ساخته می شود لطفا بفرمایید پختن چنین شیرینی هایی برای فروش چه حکمی دارد؟

۱- همان.

۲- همان.

۳- همان.

جواب: بـا توجه به آنکه ساختن مجسـمه و برجسـته سازی هر چیزی که روح دارد مثل انسان و حیوان حرام است بایـد اجتناب شود و فرقی هم بین مجسمه های نیم تنه و ناقص یا تمام قد و کامل نیست(۱).

۱- با استفاده از جامع المسائل ج ۲، ص ۲۷۴ سؤال ۷۵۷ و استفتائات امام خمینی، ج ۲، ص ۱۹، سؤال ۴۹.

فصل چهارم: نگهداری، عرضه و فروش شیرینی

اشاره

ص: ۴۵

نگهداری

به طور طبیعی وقتی شیرینی ها آماده شد، یا مدتی، هر چند کوتاه، در کارگاه می ماند یا در فروشگاه نگهداری می شود تا به مرور زمان به فروش برسد. همان گونه که قنادان محترم می دانند، نگه داری شیرینی به ویژه شیرینی های تر و فاسدشدنی از دقت و ظرافت خاصی برخوردار است و به جهت طبیعت چرب و شیرین آن در صورت نگه داری نادرست حشرات و میکروب ها سراغ آنها خواهند آمد و پس از مدت کوتاهی فاسد می شود.

می توان گفت که تمام شیرینی ها - بجز شیرینهای طبیعی - اعم از خشک و تر، حتی انواع شکلات ها، تافی ها یا بیسکویت ها و... تاریخ مصرف معینی

ص: ۴۶

دارنـد که پس از گـذشت آن تاریـخ نه تنها مفید نخواهد بود، بلکه گاهی هم مضـرمی شود، که در این صورت قابل عرضه و فروش نیست. در صورتی که با کوتاهی نگهدارندگان و تعمّد آنان شـیرینی فاسد شود و زیانی به خریدار برسد موجب ضمان خواهـد بود که بایـد آن خسارت جبران شود. بنابراین توجه به مسائل شـرعی و امور بهداشتی در مورد نگه داری شـیرینی لازم است که در این بخش به ارائه چند سؤال شرعی بسنده می کنیم.

سؤال: گاهی بعضی از شیرینی ها مدت زیادی در فروشگاه نگهداری می شود که به احتمال زیاد فاسد شده اند، از نظر شرعی، فروش آنها چه حکمی دارد؟

جـواب: اگر بـه طـور کامـل فاسـد شـده باشـد، معـامله آن باطـل است، ولی اگر عرفاً خراب نباشـد، بلکه از لحـاظ بهـداشتی، غیربهداشتی شمرده می شود، با معلوم بودن عیب، اشکالی ندارد والاّ معامله صحیح است

ص: ۴۷

ولی مشتری خیار عیب پیدا می کند(۱).

با توجه به پاسخ این سؤال معلوم می شود که فروش شیرینی فاسد جایز نیست، و چنانچه فاسد نباشد، ولی معیوب شمرده می شود، اگر عیب آن آشکار باشد یا به مشتری گفته شود و مشتری با رضایت بخرد اشکال ندارد و در صورتی که مشتری ندانسته بخرد و بعداً متوجه شود که شیرینی معیوب است، می تواند آن را پس بدهد و پولش را دریافت کند.

عرضه و فروش شیرینی

مرحله نهایی قنادی، عرضه و فروش شیرینی است، بدین مناسبت در این بخش برخی از احکام خرید و فروش آورده

می شود:

۱ - در خرید و فروش شیرینی باید مقدار و نوع آن کاملاً مشخص باشد.

۲ - اگر شیرینی ویژگی هایی دارد که به سبب آنها،

ص: ۴۸

۱- استفتاء از حضرت آیت الله فاضل لنکرانی.

رغبت مردم نسبت به خرید آن فرق می کند، یعنی ممکن است نخرند یا ارزان تر بخرند، باید آن ویژگی ها را مشخص کنند.

۳ - فروشنده باید توانایی تحویل کالا و خریدار توانایی تحویل قیمت آن را داشته باشد، پس اگر فروشنده چیزی را بفروشد که ندارد و نمی تواند آماده کند یا خریدار قیمت آن را ندارد و نمی تواند تهیه کند، معامله صحیح نیست(۱).

۴ - برای فروشنده مستحب است بین مشتری ها فرق نگذارد، در قیمت اجناس سخت گیری نکند و چنانچه خریدار پشیمان شد و درخواست پس دادن شیرینی را دارد از او بپذیرد(۲).

۵ - در خرید و فروش، امور ذیل مکروه است:

- تعریف کردن فروشنده از کالا؛

- بدگویی کردن مشتری از کالایی که می خواهد

ص: ۴۹

۱- ۱ و ۲. توضیح المسائل امام خمینی قدس سره: م ۲۰۸۱ و ۲۰۹۰.

۲- تحریرالوسیله، ج ۱، کتاب المکاسب و المتاجر، م ۲۲.

بخرد؛

- قسم راست خوردن (قسم دروغ، حرام است)؛

- تقاضای کم کردن قیمت، پس از اتمام معامله؛

- پیش از همه به بازار رفتن(۱) و دیرتر از همه بیرون آمدن(۲).

استفتاء

سؤال: از آنجا که معمولاً ـ نرخ شیرنی توسط کمیته ای تعیین و به قنادان محترم ابلاغ می شود، فروش شیرینی، گرانتر از نرخ تعیین شده چه حکمی دارد؟

جواب: مقررات دولت جمهوری اسلامی باید مراعات شود و گرانفروشی در حدّ اجحاف نباید

۱- مخفی نماند که اگر برای برآوردن نیاز مردم زودتر از دیگران مغازه را باز کند، یا به جهتی ناچار باشد، زودتر به فروشگاه مراجعه کند، کراهت ندارد ولی در حالت عادی اگر اولین کسی باشد که برای طلب دنیا به بازار می رود و دیرتر از همه، آنجا را ترک می کند کراهت دارد.

۲- تحریرالوسیله امام خمینی قدس سره: ج ۱، کتاب المکاسب و المتاجر، م ۲۲.

باشد(۱).

سؤال: حکم شیرینی هایی که فاسد شده یا احتمال فساد آنها می رود چیست؟

جواب: اگر به طور کامل فاسد شده باشد، معامله آن باطل است، ولی اگر عرفاً خراب نباشد بلکه از لحاظ بهداشتی، غیربهداشتی شمرده شد و با معلوم بودن عیب اشکالی ندارد والاّ معامله صحیح است ولی مشتری خیار عیب(۲) پیدا می کند. (۳)

سؤال: با توجه به اینکه معمولاًـ شیرینی را با جعبه وزن می کنند و می کشند و قیمت جعبه ارزان تر از شیرینی است فروش شیرینی با جعبه چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض سؤال که مشتری می داند و وزن جعبه هم حدوداً معلوم باشد اشکالی ندارد. (۴)

ص: ۵۱

۱- استفتائات امام خمینی، ج ۲، ص ۶۲، س ۷۱ و ۱۷۲.

۲- خیار عیب به معنای اختیار فسخ معامله به جهت معیوب بودن کالاست، یعنی اگر مشتری پس از خرید شیرینی متوجه شود که سالم نیست می تواند آن را پس بدهد و قیمتش را دریافت کند.

۳- .

۴- .

معامله نسیه

در خرید و فروش، اگر هنگام تحویل کالا قیمت آن پرداخت شود «معامله نقد» گفته می شود؛ ولی اگر کالا تحویل و بهای آن در آینده دریافت گردد، «معامله نسیه» نام دارد، و اگر قیمت دریافت شود تا در آینده جنس را تحویل دهند، «معامله سَلَفْ» است.

۱ – در معامله نسیه، باید زمان پرداخت قیمت جنس کاملاً معلوم باشد. پس اگر شیرینی فروخته شود که هر وقت خواست قیمت آن را بگیرد، چون مدّت آن کاملاً مشخص نشده است، معامله باطل است(۱).

۲ – اگر جنسی را نسیه بفروشند، بعد از تمام شدن مدتی که قرار گذاشته اند، فروشنده می تواند پول آن را درخواست کند، ولی اگر خریدار نتواند بپردازد، باید او را مهلت دهد(۲).

۱- توضیح المسائل امام خمینی قدس سره، م ۲۱۰۵.

۲- همان، م ۲۱۰۷.

۳ - اگر به کسی که قیمت جنسی را نمی داند، نسیه بفروشد و قیمت آن را به او نگوید، معامله باطل است، ولی اگر به کسی که قیمت نقدی آن را می داند، نسیه بدهد و گرانتر حساب کند؛ مثلاً بگوید: جنسی را که به تو نسیه می دهم ده درصد از قیمتی که نقدی می فروشم گرانتر حساب می کنم و او قبول کند، اشکال ندارد(۱).

معامله سَلَفْ (پیش فروش)

چنانچه قیمت شیرینی را بپردازند و برای آینده سفارش دهند، معامله سلف خواهد بود و با شرایطی که گفته می شود صحیح است.

- خصوصیاتی را که به وسیله آنها قیمت جنس عوض می شود مشخص نمایند.

- قبل از آن که خریدار و فروشنده از هم جدا شوند (مثلاً پیش از آنکه مشتری از فروشگاه برود) خریدار تمام قیمت را به فروشنده بپردازد، چنانچه تمام

۱- توضیح المسائل، م ۲۱۰۸.

قیمت را نپردازد، معامله تمام نخواهد بود و پول پرداخت شده، به عنوان امانت یا عاریه خواهد بود که در اصطلاح بیعانه گفته می شود؛

- مدت تحویل جنس را کاملاً مشخص کنند؛

- وقتی که برای تحویل جنس قرار می دهند زمانی نباشد که جنس در آن وقت نایاب باشد، مثلاً شیرینی میوه ای که آن میوه مخصوص در آن فصل یافت نشود، معامله صحیح نیست؛

- بنابر احتیاط واجب، محل تحویل جنس را نیز مشخص کنند، مثلاً در مغازه، یا در منزل یا در سالن پذیرایی (تالار)

تحویل می دهد؛

- در صورتی که جنس با پیمانه یا وزن اندازه گیری می شود، وزن یا پیمانه آن را مشخص کنند(۱).

احکام معامله سلف

۱ - شخصی که جنس را به سلف خریده، قبل از

۱- تحریرالوسیله، ج ۱، کتاب البیع، القول فی السلف و توضیح المسائل، م ۲۱۱۲.

تمام شـدن مـدّت مقرر نمی توانـد جنس را به شـخص دیگری بفروشـد، امّا پس از تمام شـدن مـدت هر چند جنس را تحویل نگرفته باشد، فروش آن اشکال ندارد(۱).

۲ - اگر فروشـنده جنس، غیر از آنچه در قرارداد معین شـده، یـا جنس پست بیـاورد، مشتری می توانـد آن جنس را قبول نکند ولی اگر به همان راضی شود، اشکال ندارد(۲)

۳ - اگر جنسـی را که پیش فروش کرده در وقت معین نتوانـد تحویل دهـد، مشتری می تواند معامله را فسخ کند یا صبر کند تا فروشنده آماده کند(۳).

معامله های حرام

اشاره

از آنجا که دین مبین اسـلام به همه ابعاد زندگی انسان توجه دارد، در بعد اقتصادی راههای مختلفی برای داد و سـتد قرار داده است؛ مانند بیع، شرکت،

۱- توضیح المسائل، م ۲۱۱۳.

۲- همان، م۲۱۱۵ و ۲۱۱۶.

۳- همان، م ۲۱۱۷.

مضاربه و... . از طرفی هم برخی از معاملات و داد و ستدها را، که آثار خطرناکی به دنبال دارد، حرام شمرده که در این جا به سه نوع آن یعنی: ربا، غش در معامله و کم فروشی اشاره می شود.

ربا

خداوند در قرآن کریم می فرماید: أَحَلَّ اللّهُ الْبَیعَ وَحَرَّمَ الرِّبا(۱)؛ خداوند بیع را حلال و ربا را حرام کرده است.

اگر در جامعه «رباخواری» رایج شود. مردم، به ویژه محرومان و مستضعفان، با مشکلات اقتصادی بسیاری روبرو می شوند. برای همین است که قرآن کریم مؤمنان را از آن نهی کرده: یا أَیهَا الَّذِینَ آمَنُوا لاـ تَأْکُلُوا الرِّبَوا...(۲)؛ ای کسانی که ایمان آورده اید رباخواری نکنید... . و بعد هم آن را در حکم جنگ با خدا و رسول دانسته است(۳).

۱- سوره بقره: آیه ۲۷۵.

۲- . آل عمران: آیه ۱۳۰.

۳- سوره بقره، ۲۷۹.

از امام رضا علیه السلام درباره علت حرام شدن ربا سؤال شد. آن حضرت فرمود: «وَ عِلَّهُ تَحْریمِ الرِّبا لِما نَهَی اللّهُ عزَّ وَجَلَّ عَنْهُ وَ لِما فیهِ مِنْ فَسادِ اْلاَمْوال(۱) ؛ و علت حرام شدن ربا آن است که خداوند آن را نهی کرده و موجب فساد در اموال می شود.»

هشام بن حکم می گوید: از امام صادق علیه السلام درباره

حرام شدن ربا سؤال کردم. آن حضرت فرمود: «اِنَّهُ لَوْ کانَ الرِّبا حَلالاً لَتَرَکَ النّاسُ التِّجاراتَ وَ ما یحْتاجُونَ اِلَیه(۲)؛ همانا اگر ربا حلال بود بی شک مردم تجارت را ترک می کردند و به کارهایی که نیاز دارند نمی پرداختند».

انواع ربا

ربا بر دو نوع است: ربای قرضی و ربای معاملی.

۱ - ربای قرضی آن است که پول یا چیزی را به دیگری قرض بدهد و شرط کند که پس از مدتی، مثلاً- یک سال دیگر، زیادتر بگیرد؛ مثلًا یک صدهزار

۱- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۴۲۵، حدیث ۱۱.

۲- همان، ص ۴۲۴، حدیث ۸.

تومـان بدهـد پس از یـک سـال یک صـدو بیست هزار تومان بگیرد؛ این اضافه، ربا و حرام است و اگر شـرط نکنـد ولی بنا بر اضافه گرفتن باشد، همین حکم را دارد(۱).

۲ – ربای در معامله در صورتی پیش می آید که شرایط زیر وجود داشته باشد:

– داد و ستد، جنس به جنس باشد نه جنس به پول.

– اجناس مورد معامله از یک نوع شناخته شود.

– اجناس مورد معامله از چیزهایی باشد که با وزن کردن یا پیمانه کردن خرید و فروش می شود، مثل روغن و شکر و آرد(۲).

۳ – اگر مقداری از جنسی را که با وزن یا پیمانه می فروشد، به زیادتر از همان جنس بفروشد؛ مثلاً ده کیلو روغن را به دوازده کیلـو روغن بفروشـد، ربـا و حرام است، بلکه اگر یکی از دو جنس سـالم و دیگری معیـوب، یـا یکی اعلاـ و دیگری درجه دو باشد یا

۱– توضیح المسائل، م ۲۲۸۸.

۲– تحریرالوسیله، ج ۱، کتاب البیع، القول فی الربا.

تفاوت قیمت داشته باشند، چنانچه بیشتر از مقداری

که می دهد بگیرد باز هم ربا و حرام است(۱).

۴ - اگر چیزی را که اضافه می گیرد غیر از جنسی باشد که می فروشد، مثلاًـ ده کیلو روغن را به ده کیلو روغن و دو هزار تومان پول بفروشد، باز هم ربا و حرام است(۲).

۵ - برای اینکه مشکل ربا در مبادله کالاهای هم جنس پیش نیاید، می توانند یکی از آنها را بفروشند و با پول آن، جنس دیگر را خریداری کنند؛ مثلاً ده کیلو روغن درجه دو را بفروشد و با پول آن هفت کیلو روغن اعلا خریداری کنند.

۶ - ربا دادن مثل ربا گرفتن حرام است(۳).

سؤال: خیلی از اوقات دیده می شود افرادی به قنادی ها مراجعه می کنند و شکر یا خاکه قند را با قند عوض می کنند و مبلغی پول اضافه می دهند یا آنکه از

۱- توضیح المسائل، م ۲۰۷۲.

۲- همان، م ۲۰۷۳.

۳- همان، م۲۲۸۴.

نظر وزنی قند کمتر می گیرند، حکم شرعی این معاملات چیست؟

جواب: معاوضه خاک قند و شکر، با قند به وزن بیشتر یا با

مقدار پول اضافه، ربا معاوضی است و حرام می باشد، و راه حلّ آن، این است که دو معامله مستقل کنند، یعنی خاک قند را با قیمت مشخص بخرند و قند را به قیمت مشخص بفروشند.

غش در معامله

غش در معـامله؛ یعنی جنس مرغوب و پست را طوری با هم مخلوط کننـد که معلوم نباشـد و به نام جنس مرغوب و قیمت آن بفروشند.

از روایات بسیاری استفاده می شود که این عملِ ناپسند، خیانت و حرام است و انسان را از جرگه دین داران بیرون می کند.

از رسول خدا صـلی الله علیه و آله وسلم نقل شده که فرموده اند: «لَیسَ مِنّا مَنْ غَشَّ مُسْلِماً وَ لیسَ مِنّا مَنْ خانَ مُسْلِماً(۱)؛ کسی که مسلمانی را فریب دهد یا به او خیانت کند از ما نیست».

علی

علیه السلام نیز در این باره می فرماید: «اَلْغَشُّ مِنْ

۱- امالی صدوق، ص ۲۲۳.

اَخْلاقِ اللِّئام(۱)؛ غش (فریب) در معامله از صفات و روش های افراد فرومایه است».

غش در معامله از نمونه های بارز فریب و خیانت اقتصادی است.

مسئله

مخلوط کردن جنسی که می فروشد با چیزی که ارزش ندارد یا ارزشش از آن کمتر است حرام می باشد، مثل آنکه برنج اعلا را با غیر اعلا مخلوط کند و به عنوان برنج خوب بفروشد یا شیر را با آب مخلوط کند و بفروشد(۲)

کم فروشی

یکی دیگر از انواع معامله حرام و خطرناک، کم فروشی است. قرآن کریم ما را از این نوع معامله برحذر می دارد و از عذابی دردناک برای کم فروشان خبر می دهد و می فرماید: وَیلٌ لِلْمُطَفِّفِینَ الَّذِینَ إِذَا

۱- غررالحکم.
۲- توضیح المسائل امام خمینی قدس سره، مسأله ۲۰۵۵.

اکْتالُوا عَلَی النّاسِ یسْتَوْفُونَ وَإِذا کالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ یخْسِرُونَ(۱)؛ وای بر کم فروشان آنان که چون از مردم کیل می ستانند آن را پر می کنند و چون برای مردم پیمانه یا وزن می کنند از آن می کاهند.

در جامعه ای که عطر اعتماد و خوش بینی در جای جای آن پراکنده باشد چه ناپسند است اگر افرادی با وسوسه های شیطان این رویه خدا پسندانه را از بین ببرند و چه دور از انصاف است اگر در معامله با مردم از حیله و نیرنگ استفاده کنند و برای سود بیشتر حاصل زحمات روزانه خود را به مال حرام آلوده کنند.

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم به یکی از فرشندگان سفارش می کند: اولاً هنگام فروش جنس آن را وزن کند و ثانیا مقداری آن را سنگین تر بگیرد تا مدیون نشود(۲).

فروش شیرینی نجس

پیشتر گفته شد که چون شیرینی، خوراکی انسان است

ص: ۶۴

۱- مطففین: آیه ۱ - ۳.

۲- میزان الحکمه ج ۱، ص؟ حدیث؟

و خوردن و خورانـدن چیز نجس جـایز نیست، به این خـاطر از نظر احکام دین، فروش شـیرینی نجس شـده به مشتری نیز حرام است، مگر آن که قابـل تطهیر باشـد و مشـتری هم از آن مطلع شود. امـا فروش چیزی که نجس بودن آن معلوم نیست اشـکال ندارد.

شیرینی های خارجی

خوردنی های غیر گوشتی که از کشورهای غیر اسـلامی آورده می شود؛ مانند شـیرینی شکلات، بیسکویت و آدامس، پاک و خوردن آنها حلال است، مگر آنکه انسان یقین کند که نجس شده است، بنابراین، مسأله چهار صورت دارد:

الف – انسان می داند که با بدن کافر یا شی ء نجس دیگری تماس نداشته، پاک و حلال است.

ب – شک دارد نجس شده است یا نه؛ پاک و حلال است.

ج – احتمال می دهد نجس شده، ولی یقین ندارد، پاک و حلال است.

د – می داند بر اثر تماس با بدن کافر یا به گونه ای

دیگر نجس شده است، نجس و حرام است[1].

۱- استفتائات امام خمینی قدس سره، ج ۲، ص ۵۰۷، س ۱۱ و ۱۲.

فصل پنجم: قنادی و مقررات صنفی

اشاره

ص: ۶۷

قنادی و مقررات صنفی

اشاره

در هر کشوری از طرف دولت قوانین و مقرراتی برای پیشگیری و مشکلات شغلی برای حرفه ها و مشاغل گوناگون وضع می شود که عمل کردن به آنها به نفع افراد شاغل و مردم جامعه است. در نظام مقدس جمهوری اسلامی نیز از طرف دولت مقرراتی برای اصناف و مشاغل گوناگون تعیین شده است که شایسته است همه به آن پایبند باشند.

نظر به اهمیت امور بهداشتی در کار قنادی، چکیده ای از آیین نامه مقررات بهداشتی کارگاه های قنادی، شبکه بهداشت و درمان را جهت یادآوری در سه بخش می آوریم:

الف) مقررات مربوط به محل کار

- دیوار ساختمان بایستی از ورود جوندگان و حشرات در امان و صاف و بدون فرورفتگی و شکاف بوده و به رنگ روشن و وضع آن مناسب با احتیاجات و لوازم مربوط به نوع کار باشد.

- سقف ها باید صاف، مسطح، بدون ترک خوردگی و شکاف و همیشه تمییز باشد.

ص: ۷۰

- درها و پنجره ها، بدون ترک خوردگی و شکستگی بوده و از ورود حشرات جلوگیری به عمل آورد.

- آب مصرفی، مورد تأیید مقامات بهداشتی باشد.

- سیستم فاضلاب، بهداشتی باشد.

- تهویه باید به نحوی صورت گیرد که همیشه هوای داخل اماکن، سالم و کافی و عاری از بو باشد.

- در فصل گرما حداکثر درجه حرارت داخل اماکن نباید بیشتر از سی درجه سانتی گراد باشد.

- نور طبیعی یا مصنوعی باید طوری باشد که باعث ناراحتی چشم نگردد.

- برای جلوگیری از حریق و انفجار و سایر خطرات احتمالی باید پیش بینی های لازم بشود.

- پشه، مگس و سایر حشرات و جوندگان به هیچ وجه نباید در داخل اماکن دیده شود.

کف محل کار باید از جنس قابل شستشو، صاف و بدون فرورفتگی و دارای شیب مناسب به طرف کف شوی باشد.

ب) ابزار و وسایل کار

– ظروف باید با وسیله ای تمییز و عاری از آلودگی خشک گردد.

– قفسه و ویترین ها و گنجه ها تمییز و مجهز به درب و شیشه بوده و قابل نظافت باشد و فاصله کف آنها از زمین کمتر از بیست سانتی متر نباشد.

– کلیه مواد غذایی فاسد شدنی باید در یخچال یا سردخانه نگه داری شود.

– زباله دان درپوش دار، زنگ نزن، قابل حمل و به تعداد و اندازه کافی موجود بوده و بعد از تخلیه شتشو شود.

– ظروف شکستنی باید تمیز، بدون ترک خوردگی و لب پریدگی باشد.

– وسایل و ظروف فلزی که برای تهیه و نگه داری و مصرف مواد غذایی به کار می رود باید سالم، صاف و بدون زنگ باشد.

– استفاده از ظروفی که به وسیله وزارت بهداری غیرمجاز شناخته و آگهی می شود، ممنوع است.

ص: ۷۳

– جدار داخلی ظروف مسی، باید کاملاً سفیدکاری باشد.

– وسایل و ظروف استفاده شده، باید پس از هر بار مصرف شسته و تمیز و ضدعفونی شود.

– استفاده از گوشت کوب و قاشق چوبی و سربی ممنوع است.

– سطح میزها، باید صاف، تمیز، سالم و بدون درز و روکش آن از جنس قابل شستشو باشد.

ج) کارگران

اشاره

– کلیه کارگران و متصدیان موظفند کارت معاینه پزشکی در محل کار خود داشته باشند.

– کارگران موظفند رعایت کامل بهداشت فردی را نموده و به دستورهایی که توسط بازرسین داده می شود، عمل نمایند.

- اشخاصی که درآشپزخانه کار می کنند باید ملبس به کلاه و روپوش سفید باشند و روپوش سایر

کارگران باید به رنگ روشن و تمییز باشد.

- متصدیان موظف هستند جایگاه محفوظ مناسبی به منظور حفظ لباس کارگران خود تهیه نمایند.

- هرکارگر، موظف به داشتن صابون و حوله تمییز اختصاصی می باشد.

- کارگرانی که به نحوی از انحاء با طبخ و تهیه مواد غذایی سر و کار دارند در حین کار حق دریافت بهای کالای فروخته شده را شخصا از مشتری ندارند.

استفتاء

سؤال: از طرف دولت جمهوری اسلامی ایران برای اصناف مختلف مقرراتی وضع گردیده است، آیا عمل به آنها لازم است؟ بی توجهی به آنها چه حکمی دارد؟

جواب: مقرّرات لازم العمل است.

سؤال: چنانچه پختن بعضی از شیرینی ها، از طرف اداره بهداشت ممنوع اعلام شده باشد، تهیه آن برای

ص: ۷۶

فروش چه حکمی دارد؟

جواب:خلاف مقررات، جایز نیست.

ص: ۷۸

فصل ششم: چند نکته و سخنی با مشتری

اشاره

ص: ۷۹

چند نکته

در کشوری که بیشتر مردم آن مسلمان هستند، مطابق آموزه های دینی محل کسب وکار و داد و ستد مسلمانان به عنوان بازار اسلامی مورد اعتماد مردم است که در بسیاری از موارد خرید از بازار مسلمین ازآن جهت که شاغلین در آن انسانهای صالح و کارهایشان عمل صالح است مستند برخی از احکام فقهی نیز قرار می گیرد، مثلاً اگر از مغازه قنادی در کشور اسلامی شیرینی خریداری شود ؛ حتی در فرض شک در حلال یا حرام بودن یا طهارت آن، حکم به پاکی و حلالی آن می شود و نیاز به تحقیق و پرس و جونیست. و این اعتماد تازمانی اعتبار دارد که بازاریان نیز احکام اسلامی را مراعات کنند وبه اداب

ص: ۸۰

دینی خود پایبند باشند ودر این صورت بدون شک بر اثر همین اعتماد متقابل دادو ستدها از رونق بیشتری برخوردار خواهد بود. ازاین رو، افزون بر آنچه تاکنون به طور خلاصه به عنوان وظیفه دینی مطرح شد قنادان عزیز شایسته است به نکاتی توجه داشته باشند.

۱- در تمام مراحل کار - تولید، نگهداری وتوزیع - نظافت را رعایت کنند.

۲ - هنگام چیدن شیرینی در جعبه از دست کش یک بار مصرف استفاده شود.

۳ - از جعبه ها، نایلون ها و پاکت های مرغوب برای فروش شیرینی استفاده شود.

۴ - از فروش برخی شکلات ها و شیرینیهایی که در اشکال نامناسب یا باتصاویر زشت یانوشته های مبتذل می باشد پرهیز شود تا جزو اشاعه دهندگان زشتی ها نباشد.

۵ - در نامگذاری شیرینی ها از نام های متناسب با فرهنگ

خودمان استفاده شود.

ص: ۸۱

۶ – در معامله با مردم در هیچ شرایطی انصاف را از

دست ندهند (در فرصت های خاص که مصرف شیرینی بالا می رود نرخ شیرین را بالا نبرند).

۷ – در قیمت جنس ها به ویژه با افرادی که توان مالی ندارند سخت گیری نشود.

۸ – از قسم خوردن در معامله هر چند راست باشد بپرهیزشود (قسم خوردن به دروغ حرام است).

۹ – در صورتی که طرف مقابل از معامله پشیمان شد و تقاضای به هم زدن معامله را کرد از او بپذیرند.

۱۰ – در فروشگاه جملات و کلمات آموزنده، احادیث و آیات مناسب نصب شود، تا ضمن امرار معاش از ترویج کنندگان دستورات و تعلیمات اسلامی باشند.

۱۱ – با مشتریان با خوش رویی و اخلاق نیک برخورد شود.

۱۲ – به گونه ای برنامه ریزی شود که هنگام ازدحام خریداران (بانوان و آقایان) اختلاط نامحرم پیش نیاید.

سخنی با مشتریان

آنچه یادآوری کردیم درباره فروشندگان محترم بود چون در معامله، طرف دیگری به نام خریدار هم در آن سهیم است، خوب است عزیزان مشتری نیز هنگام خرید به نکاتی توجه داشته باشند.

۱ – هنگام ورود به فروشگاه با فروشندگان معاشرتی اسلامی داشته باشند و ضمن سلام و خسته نباشید خوشرو و خوش اخلاق باشند.

۲ – خواسته خود را به روشنی بیان کنند تا فروشنده دچار اشتباه نشود.

۳ – نسبت به خرید، قبلاً تصمیم بگیرند تا باعث اتلاف وقت و معطلی فروشنده نشوند.

۴ – حتی الامکان پس از خرید شیرینی بی جهت آن را پس ندهند.

۵ – تا جایی که ممکن است درخواست نسیه نکنند.

۶ – در مواردی که قیمت ها مصوب و مقطوع است از چانه زدن با فروشنده بپرهیزند.

ص: ۸۴

۷ – در صورت همراه داشتن کودک، به آنها بیاموزند که به اجناس دست نزنند و موجب

ص: ۸۵

حواس پرتی فروشنده نشوند.

۸ – چنانچه پس از درخواست شیرینی یا خرید پشیمان شدید و آن را پس دادید با خوش رویی از فروشنده عذرخواهی کنید.

۹ – خانم ها از صحبت بیش از نیاز با فروشنده نامحرم و توقف بی مورد در مغازه بپرهیزند.

۱۰ – مردان از اختلاط با خانم ها در هنگام خرید به ویژه در وقت شلوغی مغازه پرهیز کنند.

والسلام

ص: ۸۶

فهرست منابع و مآخذ

۱ – استفتائات، (امام) روح اللّه موسوی خمینی، تهیه و تنظیم دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

۲ – بحار الانوار، (علامه) محمد باقر مجلسی، ۱۱۰ ج، چاپ چهارم، تهران دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۳ ش.

۳ – تحریر الوسیله (امام) روح اللّه موسی خمینی، ۲ ج [بی چا]، قم، دار الکتب العلمیه (اسماعلیان، نجفی)، [بی تا].

۴ – رساله توضیح المسائل، (امام) روح اللّه موسوی خمینی، چاپ اول، مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۷.

۵ – العروه الوثقی، (سید) محمد کاظم طباطبایی یزدی، خواشی و تعلیقات مراجع تقلید شیعه، ۲ ج، [بی چا] تهران، المکتبه العلمیه الاسلامیه، [بی تا].

۶ – وسائل الشیعه، (شیخ) محمد بن حسن حرّ عاملی، ۲۰ ج، [بی چا]بیروت، احیاء التراث العربی، [بی تا].

سؤال: بنده به کار قنادی اشتغال دارم و اوّل بهار سر سال خمسی ام می باشد، و مقداری شیرینی و تنقلات

در مغازه ام باقی مانده با توجه به اینکه بعضی از آنها

ص: ۸۸

را تازه تهیه کرده امو و چند روزی بیشتر از نگهداری آنها نمی گذرد، دادن خمس آن واجب است یا نه؟

ص: ۸۹

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹